

точок зору з досліджуваного питання, але семантичне походження терміну «фактор». Так само ототожнює детермінанти та фактори й А.Ф. Зелінський, на думку якого злочинність як система антисоціальних людських вчинків детермінується безліччю факторів. Частково підтримав викладену точку зору й відомий вітчизняний кримінолог А.П. Закалюк, який також наголошував на можливості використання зазначених термінів як синонімів, але при цьому він обмежив цю можливість випадком коли у дослідженні не визначений вид зв'язку факторів та не з'ясовується їх змістовна частина.

Таким чином, при визначенні явищ, які продукують злочинність доречним є використання як дефініції «детермінанта», так і дефініції «фактор».

Наумова І. В.,

провідний науковий співробітник,
Державний науково-дослідний
інститут МВС України

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У ВЕЛИКОМУ МІСТІ

Процес урбанізації, тобто зростання ролі міст у розвитку суспільства [1, с.706], переміщення до міст все більшої кількості людських, матеріально-технічних та культурно-інформаційних ресурсів, обумовлює глобальну тенденцію перетворення злочинності у переважно міське явище. Особливої гостроти проблема злочинності набуває у великих містах, на що впливають притаманні їм складні економічні, соціальні, демографічні та соціально-психологічні проблеми таких міст.

Запобігання злочинності у великих містах розглядається у кримінології як одне з актуальних та важливих завдань. Але вивчення відповідних теоретичних та прикладних розробок свідчить про те, що це завдання ще далеке від вирішення. Основним недоліком робіт з даної тематики є поверхневий

підхід, акцентування уваги на другорядних моментах функціонування міст і небажання розробляти запобіжні заходи, які стосуються економічних та соціальних основ його існування.

На основі дослідження кримінальної ситуації у місті Києві, яке ми проводимо у моніторинговому режимі, починаючи з 2010 р., узагальнення зарубіжних та вітчизняних робіт з даного питання, зокрема матеріалів ООН щодо запобігання злочинності [2], пропонується здійснювати запобігання злочинності у великому місті шляхом реалізації наступних заходів загальносоціального та спеціально-профілактичного характеру, спрямованих на послаблення дії загальних чинників злочинності у великому місті.

1. Вдосконалення соціального середовища міста. Цей захід має найбільш фундаментальний, глибинний характер. Йдеться про поступове зниження рівня анонімності способу життя жителя міста шляхом формування територіальних, трудових і інших громад і об'єднань, здатних здійснювати ефективний первинний соціальний контроль за поведінкою громадян.

Це не заклик до створення в місті якоїсь подібності замкнених сільських громад або утворення безлічі соціальних осередків, що примушують жителів до дотримання встановлених правил поведінки. Формування таких громад може здійснюватися тільки природним чином за рахунок розвитку всіх форм місцевої самодіяльності і місцевого самоврядування. Міська влада, політична і економічна еліта, засоби масової інформації можуть лише створити для нього сприятливі економічні, політичні, правові, організаційні і ідеологічні умови, але не керувати ним. Результатом цього процесу може стати формування міської громадськості і міської громадської думки, які повною мірою відповідатимуть своїй назві.

Необхідно зазначити, що вже створена певна правова основа для підвищення ролі територіальних громад міст. Зокрема у прийнятому 15.01.1999 Законі України «Про столицю України - місто-герой Київ» як самостійні суб'єкти

системи міського самоврядування вказані територіальна громада міста і органи самоорганізації населення, які безпосередньо здійснюють місцеве самоврядування (ст. 6) [3].

Громадські протести, які відбулися в Києві та інших містах країни у листопаді 2013 р. – лютому 2014 р., повною мірою підтверджують необхідність здійснення таких заходів.

2. Вдосконалення структури міської влади. Представляється доцільним серйозно проаналізувати структуру міської влади і розробити заходи по її оптимізації. Може йтися про оптимальний розподіл повноважень між місцевими органами державної влади (міськими та районними державними адміністраціями) та органами місцевого самоврядування (міськими та районними радами та їх виконкомами), доповнення існуючих рівнів влади ще одним, рівнем мікрорайону, а також перерозподіл компетенції між органами влади різних рівнів з тим, щоб забезпечити ефективне виконання покладених на них функцій. За наявності підтримки цих заходів міськими органами влади та політичними силами вони могли б ініціювати ухвалення необхідних доповнень до чинної законодавчої бази.

3. Розвиток виробничої інфраструктури, постійне підвищення кількісних і якісних параметрів системи робочих місць. Цей захід носить загальносоціальний характер і серйозно впливає на всі сфери життєдіяльності міста. Зокрема, розвиток виробничої інфраструктури і збільшення кількості добре оплачуваних робочих місць в місті створює об'єктивну економічну і соціальну основу для законослухняної поведінки городян, мінімізує чисельність соціальних груп з низьким рівнем доходу, представники яких з великою ймовірністю можуть стати на злочинний шлях.

4. Розробка і пропаганда концепції скорочення злочинності в місті. Це завдання для міських політиків, журналістів, вчених, громадськості. Реалізація цього заходу передбачає проведення протягом тривалого часу наукових досліджень, семінарів, суспільно-політичних акцій, систематичних публікацій матеріалів в ЗМІ. Оптимальним результатом цієї діяльності може бути формування широкої

суспільної підтримки заходів запобігання та протидії злочинності.

5. Перебудова і підвищення ефективності системи вторинного соціального контролю. Пропонується створити ефективні системи управління і контролю над процесами:

- створення і діяльності суб'єктів господарювання всіх форм власності. Система повинна забезпечувати встановлення реального власника (власників) підприємств, засновників, акціонерів, осіб, які здійснюють оперативне управління;

- здійснення фінансово-господарських операцій. Передбачається визначати реальні об'єми продукції, що випускається, і грошових коштів, які поставляються і переводяться одними суб'єктами господарювання іншим за конкретними цивільно-правовими договорами, ступінь їх легальності і обґрунтованості оподаткування;

- торгівлі на ринках, в магазинах та інших об'єктах. Пропонується забезпечити можливість здійснення торгівлі для всіх суб'єктів, виявлення і припинення фактів порушень правил торгової конкуренції, продажу недоброякісних, нелегально виготовлених і контрабандних товарів;

- придбання і експлуатації об'єктів нерухомості виробничого (підприємства, бази, склади і т.п.) призначення і житлових будівель. Передбачається забезпечити встановлення реального власника об'єкту, особи, що його використовує, і характеру такого використання.

Створення таких систем і поступове налагодження їх ефективної роботи дозволить підняти і якісно підвищити рівень обізнаності органів місцевої влади загальної компетенції і правоохоронних органів про реальні економічні процеси, що відбуваються в місті, й їх законності.

В межах компетенції міських органів влади необхідно вжити заходів по створенню ефективної системи реєстрації мешканців міста. Система повинна забезпечити їх повний облік та створення умов для виявлення осіб, що мешкають в місті нелегально.

6. Вдосконалення системи правоохоронних органів міста. Ефективним суб'єктом реалізації заходів, передбачених в попередньому пункті, могли б стати підрозділи міської (місцевої) міліції. Спроба їх створення була здійснена шляхом прийняття Указу Президента України «Про створення місцевої міліції» від 22.01.2001 № 29/2001 [4]. Проте він так і не був реалізований, а у 2008 р. взагалі втратив чинність. Це сталося через значні труднощі з фінансуванням таких підрозділів та проблемами, що виникають при визначенні їх правового статусу, структури і компетенції. Зараз є всі підстави знову повернутися до даного питання.

7. Забезпечення максимальної транспарентності всіх сторін життєдіяльності міста, вдосконалення міського інформаційного середовища. В даний час пересічні городяни погано обізнані з соціально-економічною ситуацією в місті, змістом і порядком ухвалення міськими органами державної влади та місцевого самоврядування управлінських рішень. Латентний характер багатьох сторін життя міста створює основу для здійснення представниками місцевої влади корупційних дій, зловживань тощо. Завданням міської влади, засобів масової інформації є істотне підвищення рівня обізнаності населення про всі сторони міського життя, зокрема про стан правопорядку в місті. Це створить інформаційну основу для розвитку суспільної активності і самодіяльності, підвищення ролі громадян і їх об'єднань в житті міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

2. Сборник стандартов и норм Организации Объединенных Наций в области предупреждения преступности и уголовного правосудия. Организация Объединенных Наций, Нью-Йорк, 2007. – 396 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Compendium_UN_Standards_and_Norms_CP_and_CJ_Russian.pdf.

3. Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15.01.1999 № 01-XIV // Відомості Верховної Ради України, 1999, № 11, ст. 79.

4. Указ Президента України «Про створення місцевої міліції» від 22.01.2001 № 29/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/29/2001>.

Шамсутдінов О.В.,

науковий співробітник МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України
кандидат юридичних наук

ЗАПОБІГАННЯ БІОТЕРОРИСТИЧНИМ АКТАМ: СИСТЕМА СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ

Події останніх днів засвідчують, що Україна досягла пікової точки кризового стану практично в усіх сферах життя країни і суспільства: зовнішній і внутрішній політиці, економіці, національних та релігійних відносинах, у галузі права і моралі, що сприяє процесу розростання екстремізму та його крайньої форми – тероризму. Високий рівень терористичної активності та її тяжкі наслідки актуалізують питання інтенсифікації зусиль щодо запобігання цій глобальній загрозі.

Як відомо, запобігання злочинності – це багаторівнева система державних та громадських заходів, спрямованих на усунення, послаблення чи нейтралізацію причин та умов злочинності. Криміногенні процеси та явища, що детермінують тероризм, є різними за генезисом, сферою, формами та інтенсивністю проявів. Водночас вони зазвичай реалізують свою негативну спрямованість у сукупності, підсилюючи один одного як на рівні регіону (об'єкту), так і відносно конкретного мікросередовища або особи.

Слід зазначити, що однією із найбільш небезпечних реалій сучасного тероризму є бажання терористів спричинити масову